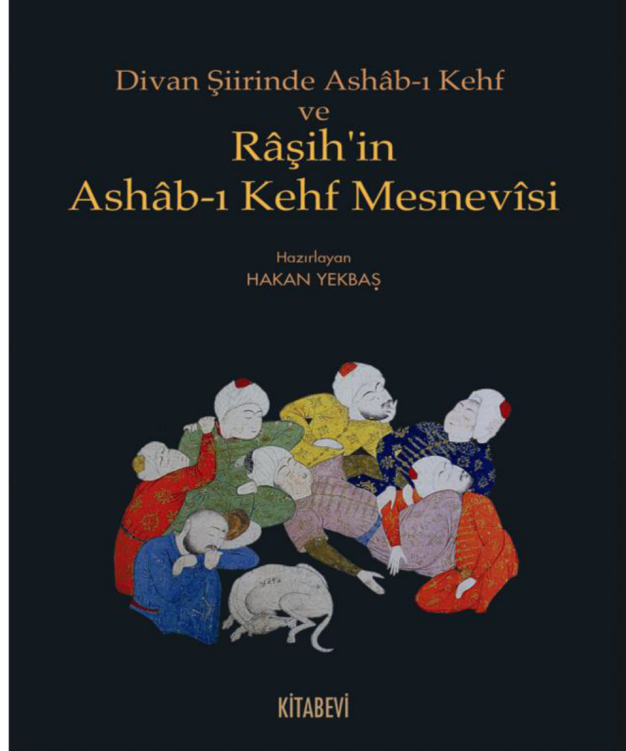

DİVAN ŞİİRİNDE ASHÂB-I KEHF
VE
RÂŞİH'İN ASHAB-I KEHF MESNEVÎSİ
Uğur BAŞARAN*

Kelime anlamı “mağara dostları” olan Ashâb-ı Kefh, Kuran-ı Kerim’de Kefh Suresi’nde anlatılan olaydan mülhem kültürel bir olgudur. Kimi kaynaklara göre erdemli ve doğru yoldan şaşmayan yedi genç ve bir köpeğin, kimi kaynaklara göre ise altı genç ve bir köpeğin, dönemin zalim hükümdarı, Dakyanus’un zulmünden kaçarken sığındıkları mağarada 309 yıl boyunca uyuyup uyanmaları Ashâb-ı Kefh merkezli birçok edebî ürünün ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu ürünler edebiyatın çeşitli kollarında vücuda gelmekle birlikte divan edebiyatı sahasında meydana gelen edebî ürünlerle ilgili bugüne kadar kitap boyutunda müstakil herhangi bir ilmî çalışma yapılmamıştır.

*Arş. Gör., Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, ugurbasaran46@hotmail.com

Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapan Yrd. Doç. Dr. Hakan Yekbaş, *Divan Şiirinde Ashâb-ı Kef ve Râşih'in Ashâb-ı Kef Mesnevîsi* adlı çalışması ile yukarıda söz konusu ettiğimiz divan şiiri sahasındaki boşluğu doldurmuştur. 2013 yılında Kitabevi Yayınları'ndan basılan ve 631 sayfa hacmindeki eserin dizgisini Hülya Aşkın yapmış; kitabın kapağındaki minyatür ise Topkapı Sarayı Müzesi'ndeki Falnâme'den alınmıştır. (H. 1702, vr. 12b)

Kitap, adından da anlaşılacağı üzere esas olarak "Divan Şiirinde Ashâb-ı Kef" ve "Râşih'in Ashâb-ı Kef Mesnevîsi" olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Yazar da zaten eserinin adını bu iki yapıdan oluşturarak kitabın temelde bu iki mesele üzerine kurulu olduğunu okuyucusuna bildirmektedir.

Divan Şiirinde Ashâb-ı Kef ve Râşih'in Ashâb-ı Kef Mesnevîsi, yukarıda da belirttiği üzere temelde iki ana bölümden oluşmakla birlikte morfolojik olarak klasik anlamda bir kitabın gösterdiği özelliklere sahiptir. Yazar, "Kısaltmalar", "Önsöz" ve "Giriş" bahislerinin dışında eserini bölümlenmeden önce Kuran-ı Kerim'de, tefsir ve tarih kitaplarında, hadislerde, sahabe rivayetlerinde, diğer kutsal kitaplarda, halk anlatı ve inanışlarında Ashâb-ı Kef kıssası ile ilgili bilgiler vererek divan edebiyatı dışındaki edebiyat disiplinlerinde (halk şiiri ve modern Türk edebiyatı) Ashâb-ı Kef kıssasının işleniş hakkında malumat vermektedir.

Yukarıdaki ön bölümlerin dışında eser "Divan Edebiyatında Ashâb-ı Kef" (I. Bölüm), "Râşih'in Hayatı ve Edebî Kişiliği" (II. Bölüm), "Vasf-ı Ashâb-ı Kef ü Na't-ı Rakîm Mesnevîsinin Tanıtılması" (III. Bölüm), "Vasf-ı Ashâb-ı Kef ü Na't-ı Rakîm'in İncelenmesi (IV. Bölüm)" ve "Metin (V. Bölüm)" olmak üzere 5 ana bölümden oluşmaktadır.

Kitabın 35-174. sayfalar arasını teşkil eden I. Bölüm'ünde Ashâb-ı Kef kıssasının divan edebiyatındaki genel görünümü hakkında bilgi verilmiş; bu konuda yazılmış müstakil mesnevî ve manzumeler ile söz konusu kıssayla alakalı başka bir eserin içinde yer alan mesnevîler hakkında detaylı malumat aktarılmıştır.

175-192. sayfalar arasını teşkil eden II. Bölüm'de Râşih, tezkire ve biyografi kaynaklarından hareketle tanıtılarak söz konusu mesnevîsi merkezinde Râşih'in edebî kişiliği hakkında bilgiler verilmiştir.

III. Bölüm'de Vasf-ı Ashâb-ı Kef ü Na't-ı Rakîm'in yapı ve muhteva özellikleri ile ilgili bilgiler verilerek eserin tanıtımı yapılmıştır. Mesnevînin adı, yazılış sebebi, nazım şekli ve beyit sayısı, tertibi ve bölüm başlıkları hakkında tanıtıcı bilgilerin verildiği bu bölüm, kitapta 193-202. sayfalar arasında bulunmaktadır.

IV. Bölüm'ü yazar, söz konusu mesnevînin incelenmesine ayırmıştır. İncelemesini şekil ve muhteva bakımından olmak üzere iki alt başlıkta yapan yazar, şekil bahsinde eserin vezin, kafiye, dil ve üslup özelliklerini; muhteva bahsinde ise olayın özeti, kahramanlar, eserdeki dinî ve tasavvufî unsurlar gibi bahisleri irdlemiştir. Bu bölüm, kitapta 203-238. sayfalar arasındadır.

V. Bölüm olan “Metin” (239-610), metin neşrine dayalı her divan edebiyatı çalışmalarında olduğu gibi eserin en mühim ve en hacimli kısmını oluşturmaktadır. Bu bölümde yazar, Vâsıf-ı Ashâb-ı Kehf ü Na’t-ı Rakîm adlı mesnevî metninin Latin harflerine aktarılmış şeklini vermeden önce metne kaynaklık eden nüshanın tavsifini ve değerlendirmesini yapmış; ardından da metni neşrederken izlenen yöntem hakkında bilgiler aktarmıştır. Bu bilgilerin ardından ise toplamda 4422 beyit uzunluğundaki mesnevî metni transkripsiyonlu bir şekilde verilmiştir.

Eserin sonunda yazar, 17’si çeşitli dergilerde yayımlanmış makale, 12’si yüksek lisans, 3’ü doktora olmak üzere toplamda 15 tez, 2 internet sayfası ve 50’si kitap olmak üzere toplamda 84 başlıktan oluşan bir “Kaynakça” vererek ilgili konu üzerinde çalışacak olanlara önemli bir bibliyografya vermiştir.

Bu eserden farklı disiplinlerden faydalanacak kişilerin zorluk yaşamaması ve eser içinde spesifik konuların rahat bir şekilde cımbızlanabilmesi için kişi, yer ve eser merkezli bir “Dizin” oluşturulmuştur.

Eser, içerisinde metnin Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi’nde bulunan nüshasının ilk sayfasının ve çeşitli kaynaklardan alınmış 5 minyatürün bulunduğu “Ekler” bölümü ile sona ermektedir.

Mağara arkadaşları, Yedi Uyurlar gibi isimlerle de adlandırılan Ashâb-ı Kehf, bütün bir insanlığın ortak kültür hazinesi haline gelmiş kültürel bir olgudur. Ashâb-ı Kehf hadisesinin Kuran-ı Kerim’de de geçmesi, söz konusu kültürel olgunun özellikle İslamî dairede daha çok içselleştirilmesini sağlamıştır. Bu da beraberinde Müslüman yazarların, ediplerin ve düşünürlerin dikkatlerini bu alana yöneltmelerini beraberinde getirmiştir. Bu, son derece doğal bir durumdur, çünkü düşünen hiçbir insan bağlamından soyutlanamaz. Duyduğunu, gördüğünü ve hissettiğini uğraştığı dala hasretmesi, insanın fitratına uygun bir davranıştır. XVIII. yüzyıl divân şâirlerinden olan Râşih’i ve eseri Vâsıf-ı Ashâb-ı Kehf ü Na’t-ı Rakîm’i bu bağlamda değerlendirmek gerekmektedir. Ashâb-ı Kehf, Râşih üzerinde büyük tesirler bırakmış olmalıdır ki şair, 4422 beyitlik bir mesneviyi kaleme alma ihtiyacını hissetmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Hakan Yekbaş, yukarıda bahsi geçen Râşih’in bu uğraşını aradan geçen yaklaşık 300 yıldan sonra günümüze taşımıştır. Böylece divan şâiri Râşih’i ve değerli eserini tozlu raflara mahkûm olmaktan kurtararak ilim âlemine ve bu konu üzerine çalışan araştırmacılara ulaştırmıştır. Yekbaş’ın söz konusu eseri, yalnızca bu vazifeyi ifa ettiğinden dolayı bile takdire ve saygıya layıktır.

Sonuç olarak Sayın Yrd. Doç. Dr. Hakan Yekbaş’ı, Ashâb-ı Kehf kültürünün yoğun bir biçimde teneffüs edildiği Kahramanmaraş’ın Afşin ilçesinde doğup büyüyen birisi olarak ayrıca ve katasayısını arttırarak tebrik etmek istiyoruz. Divan Edebiyatı alanında Ashâb-ı Kehf odaklı kitap hacminde müstakil tek çalışmanın da *Divan Şiirinde Ashâb-ı Kehf ve Râşih’in Ashâb-ı Kehf Mesnevisi* adlı bu eser olduğu bilgisinden de hareketle, bu kitabın Ashâb-ı Kehf odağında gelişen kültürel olgular üzerine yapılacak çalışmalara ilham vereceği kanaatini taşıdığımızı paylaşmak istiyoruz.